

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

Έρευνα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ – COVID 19

Έκτακτη Έρευνα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ για τις επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις (δεύτερο μέρος) (0-49 άτομα προσωπικό οι οποίες αποτελούν το 99% των ελληνικών επιχειρήσεων και προσφέρουν το 80% των θέσεων απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα)

Αθήνα, Μάιος 2020

8 στις **10** επιχειρήσεις που ανέστειλαν μερικώς ή πλήρως την δραστηριότητα τους προχώρησαν σε αναστολή συμβάσεων εργασίας.

77,7%

1 στις **8** επιχειρήσεις υιοθέτησαν καθεστώς τηλεργασίας για το προσωπικό τους

13,3%

2 στις **10** επιχειρήσεις που δεν ανέστειλαν την λειτουργία τους μείωσαν το προσωπικό τους

19,9%

250.000

θέσεις απασχόλησης
κινδυνεύουν να χαθούν
το επόμενο διάστημα

Έκτακτη Έρευνα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ για τις επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις¹ (δεύτερο μέρος).

Η παρούσα δημοσίευση εστιάζει στις συνέπειες που προκαλεί η αντιμετώπιση της πανδημίας στην αγορά εργασίας και αποτελεί κομμάτι της έκτακτης έρευνας που πραγματοποίησε το ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ σε συνεργασία με την εταιρία MARC, το μεγαλύτερο μέρος της οποίας παρουσιάστηκε στις [15 Απριλίου 2020](#)².

Τα κυριότερα ευρήματα της έρευνας είναι τα εξής:

- 8 στις 10 (77,7%) επιχειρήσεις που ανέστειλαν μερικώς ή πλήρως την δραστηριότητα τους προχώρησαν σε αναστολή συμβάσεων εργασίας.
- 1 στις 8 (13,3%) επιχειρήσεις υιοθέτησαν καθεστώς τηλεργασίας για το προσωπικό τους.
- 2 στις 10 (19,9%) επιχειρήσεις που δεν ανέστειλαν την λειτουργία τους μείωσαν το προσωπικό τους ενώ μόλις 3 στις 100 (3,2%) το αύξησαν.
- 1 στις 8 (12,7%) του συνόλου των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων ενδέχεται να μειώσουν το προσωπικό τους μετά την άρση των περιοριστικών μέτρων, ενώ μόλις 3 στις 100 (3,4%) δηλώνουν ότι θα προχωρήσουν σε προσλήψεις.
- Με βάση τα στοιχεία αυτά εκτιμάται ότι κινδυνεύουν να χαθούν 150.000 θέσεις μισθωτής εργασίας, ενώ εάν συνυπολογίσουμε και το εύρημα ότι 1 στις 7 επιχειρήσεις δηλώνουν πως ενδέχεται να διακόψουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα, τότε ο κίνδυνος απώλειας των συνολικών θέσεων απασχόλησης (αυτοαπασχολούμενοι, εργοδότες και εργαζόμενοι) εκτιμάται στις 250.000.

¹ Οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις (0-49 άτομα προσωπικό) αποτελούν το 99% των ελληνικών επιχειρήσεων και προσφέρουν το 80% των θέσεων απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα

² ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (2020), Έκτακτη έρευνα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ για τις επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις

Το πρώτο μέρος της έρευνας που δημοσιεύτηκε στις 15/4/2020 εστίαζε στις επιπτώσεις της πανδημίας στην βιωσιμότητα των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων.

Δυο στοιχεία επισημάνθηκαν ως πιο σημαντικά σχετικά με την λειτουργία τους μετά την άρση των περιοριστικών μέτρων. Το πρώτο αναδείκνυε την έλλειψη ρευστότητας ως το σημαντικότερο πρόβλημα που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν οι 8 στις 10 μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις. Το δεύτερο ζήτημα, που συνδέεται σε ένα βαθμό με την αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος ρευστότητας, αφορούσε στην βιωσιμότητα των επιχειρήσεων. Από τα ευρήματα της έρευνας προέκυψε πως 1 στις 7 επιχειρήσεις ενδέχεται να διακόψουν την δραστηριότητα τους το επόμενο διάστημα.

Τα δυο αυτά στοιχεία καταδεικνύουν τις σοβαρές συνέπειες της υγειονομικής κρίσης στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις και όπως είναι επόμενο επηρεάζουν και την αγορά εργασίας, που φαίνεται πως αλλάζει δραματικά.

Με βάση τα ευρήματα της έρευνας η κατάσταση που έχει διαμορφωθεί στην αγορά εργασίας κατά το πρώτο στάδιο αντιμετώπισης της πανδημίας είναι η εξής:

- Αναστολή σε συντριπτικό ποσοστό των συμβάσεων εργασίας των εργαζομένων στις επιχειρήσεις που ανέστειλαν εν όλω ή εν μέρει την λειτουργία τους.
- Πάγωμα προσλήψεων εργαζομένων από τις επιχειρήσεις που συνέχισαν την δραστηριότητα τους και παράλληλα σημαντική μείωση των θέσεων εργασίας.
- Ραγδαία αύξηση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης ως αποτέλεσμα της εκθετικής αύξησης της τηλεργασίας, που ωστόσο δεν μπορεί να υιοθετηθεί ευρέως από τις πολύ μικρές επιχειρήσεις και σημαντικούς κλάδους της ελληνικής

οικονομίας.

Καθώς διανύουμε τις πρώτες μέρες της σταδιακής επανεκκίνησης της ελληνικής οικονομίας σημαντικοί περιορισμοί έχουν τεθεί στον τρόπο άσκησης της δραστηριότητας των επιχειρήσεων για την διασφάλιση της δημόσιας υγείας.

Οι επιχειρήσεις καλούνται να προσαρμοστούν μέσα σε ένα έκτακτο αλλά σε κάθε περίπτωση νέο ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας και σε μια αγορά στην οποία η υγειονομική κρίση έχει ήδη αφήσει το αποτύπωμα της με την εκτεταμένη μείωση των εισοδημάτων, τα προβλήματα ρευστότητας και τη μεταφορά υποχρεώσεων για το μέλλον.

Με βάση αυτά η επόμενη μέρα για την απασχόληση στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις φαίνεται πως θα συνεχίσει να διατηρεί τα χαρακτηριστικά που έχουν ήδη διαμορφωθεί.

Στο πλαίσιο αυτό 1 στις 8 (12,7%) μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις δηλώνει πως το επόμενο διάστημα θα προχωρήσει σε μείωση προσωπικού. Εκτιμάται ότι κινδυνεύουν να χαθούν 150.000 θέσεις μισθωτής εργασίας, ενώ εάν συνυπολογίσουμε και το εύρημα ότι 1 στις 7 επιχειρήσεις δηλώνουν πως ενδέχεται να διακόψουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα, τότε ο κίνδυνος απώλειας των συνολικών θέσεων απασχόλησης (αυτοαπασχολούμενοι, εργοδότες και εργαζόμενοι) εκτιμάται στις 250.000.

Μια επιπλέον αρνητική διάσταση είναι ο περιορισμός δημιουργίας θέσεων εργασίας. Με βάση τα στοιχεία της έρευνας μόλις το 3,4% των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων δήλωσαν ότι θα προχωρήσουν σε προσλήψεις προσωπικού το επόμενο διάστημα. Το στοιχείο αυτό, που ακολουθεί την συμπεριφορά που έχει ήδη εκδηλωθεί, δημιουργεί υπαρκτό κίνδυνο περαιτέρω αύξησης της ανεργίας εάν αναλογιστούμε ότι το χρονικό διάστημα

Μαρτίου – Αυγούστου κατά τα τελευταία τρία τουλάχιστον χρόνια είναι το καλύτερο για την απασχόληση. Κατά μέσο όρο το διάστημα αυτό δημιουργούνται επιπλέον 270.000 θέσεις εργασίας κυρίως λόγω του τουρισμού.

Το ενδεχόμενο εκτίναξης της ανεργίας σε ποσοστά αντίστοιχα με εκείνα που είχαν καταγραφεί κατά την πιο βαθιά περίοδο της πρόσφατης οικονομικής κρίσης και μάλιστα σε πολύ σύντομο χρόνο είναι πολύ πιθανό.

Δημιουργούνται προϋποθέσεις για εκτεταμένη φτωχοποίηση του εργατικού δυναμικού της χώρας και διεύρυνσης των ανισοτήτων. Η εξέλιξη αυτή θα λάβει σοβαρές διαστάσεις με ανυπολόγιστες συνέπειες εάν δεν υιοθετηθούν πολιτικές που από την μια μεριά θα περιορίσουν το ["ψηφιακό χάσμα"](#)³

μεταξύ των επιχειρήσεων και από την άλλη θα κατανείμουν δίκαια τα βάρη για την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης. Με βάση αυτά – εκτός από την διεύρυνση των μέτρων ενίσχυσης ρευστότητας των επιχειρήσεων και κάλυψης της απώλειας των εισοδημάτων – πρέπει να διερευνηθεί μια συμπληρωματική δέσμη μέτρων με στόχο την ανάσχεση των δυσμενέστερων επιπτώσεων από την υγειονομική κρίση.

Σε αυτό το πλαίσιο απαιτείται η υλοποίηση πολιτικών όπου το Κράτος θα διαδραματίσει τον ρόλο του εργοδότη ύστατης καταφυγής, ώστε να αναπληρωθούν, στο μέτρο που είναι δυνατό, οριζόντιες επιδοματικές πολιτικές και να διατηρηθεί ενεργό το αναξιοποίητο εργατικό δυναμικό της χώρας.

Αναλυτική παρουσίαση – Αποτελέσματα έρευνας

Η ανάλυση των ευρημάτων που ακολουθεί αποτελεί συμπληρωματικό μέρος της έκτακτης έρευνας του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, που πραγματοποιήθηκε με την συνεργασία της εταιρείας MARC AE σε πανελλαδικό δείγμα 808 μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων (0-49 άτομα προσωπικό) το διάστημα 8-15 Απριλίου 2020.

Επιπτώσεις υγειονομικής κρίσης στην αγορά εργασίας

1. Επιχειρήσεις που έχουν αναστείλει μερικώς ή πλήρως την δραστηριότητα τους

Το 77% των ερωτηθέντων που έχουν αναστείλει μερικώς ή πλήρως την δραστηριότητα τους έχει προχωρήσει και σε αναστολή συμβάσεων εργασίας (Γράφημα 1). Το μεγαλύτερο ποσοστό (82,9%) καταγράφεται στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις (πάνω από 5 άτομα προσωπικό) ενώ σημαντικά χαμηλότερο είναι το ποσοστό (64,4%)⁴ που καταγράφεται στις πολύ μικρές επιχειρήσεις (με 1 άτομο προσωπικό).

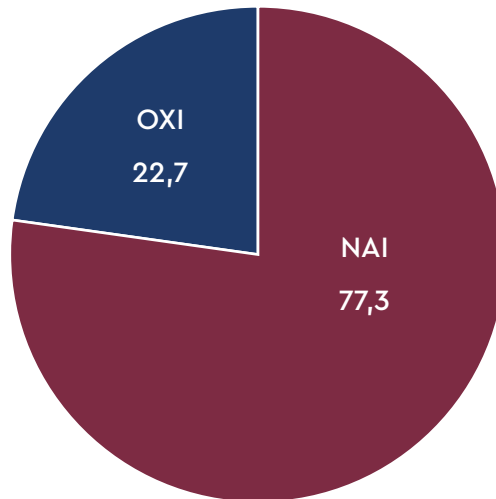
3 Αγγελάκης Αντώνης (2020), Πανδημία και «ψηφιακό χάσμα»: η τριπλή πρόκληση για τις μικρές επιχειρήσεις στη «μετά Covid-19» εποχή, ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

4 Το ποσοστό αυτό είναι πιθανό να έχει αυξηθεί καθώς και άλλοι ΚΑΔ συμπεριλήφθηκαν στις επιχειρήσεις που πλήττονται από την υγειονομική κρίση μετά το διάστημα διενέργειας της έρευνας.

Γράφημα 1

Έχετε αναστείλει συμβάσεις εργασίας;

Βάση: Όσοι δηλώνουν ότι η λειτουργία της επιχείρησής τους έχει ανασταλεί πλήρως ή μερικώς και απασχολούν αμειβόμενο προσωπικό

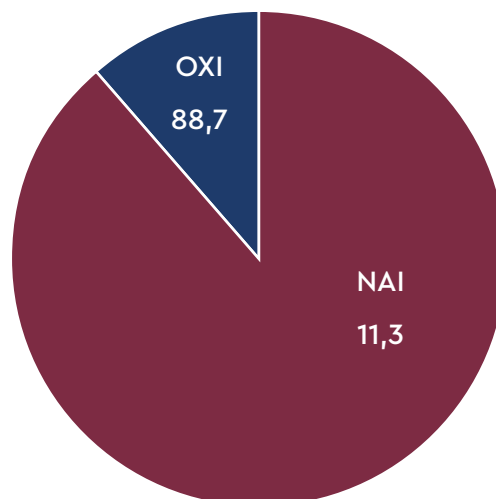

Το 11,3% των επιχειρήσεων που έχουν αναστείλει μερικώς ή πλήρως την δραστηριότητά τους, διατηρούν προσωπικό που συνεχίζει να εργάζεται με καθεστώς τηλεργασίας (Γράφημα 2). Από την ανάλυση των επιμέρους στοιχείων φαίνεται ότι οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις (πάνω από 5 άτομα προσωπικό) είναι εκείνες που κάνουν κυρίως χρήση αυτής της μορφής απασχόλησης (17,9%)

Γράφημα 2

Υπάρχει προσωπικό που συνεχίζει να εργάζεται με καθεστώς τηλεργασίας;

Βάση: Όσοι δηλώνουν ότι η λειτουργία της επιχείρησής τους έχει ανασταλεί πλήρως ή μερικώς και απασχολούν αμειβόμενο προσωπικό

Σημειώνεται ότι η οικονομική στήριξη προς τις επιχειρήσεις και τους εργαζόμενους έχει χαρακτηριστικά πρόσκαιρης ανακούφισης ενώ οι διαδικασίες που προβλέφθηκαν είχαν ως αποτέλεσμα την καθυστέρηση της χορήγησης των οικονομικών ενισχύσεων προς στους δικαιούχους. Είναι βέβαια γεγονός πως η ελληνική κυβέρνηση κλήθηκε να διαμορφώσει ένα πλέγμα προστασίας σε ένα ελάχιστο χρονικό διάστημα χωρίς δυνατότητα προετοιμασίας. Ωστόσο δεν μπορεί να παραβλεφθεί και το γεγονός ότι η επιβίωση των ελεύθερων επαγγελματιών, των πολύ μικρών επιχειρηματιών και των εργαζόμενων βασίζεται κυρίως στον μηναίο τους εισόδημα. Άλλωστε σύμφωνα με την τελευταία [έρευνα του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ για το εισόδημα και τις δαπάνες των νοικοκυριών \(Μάρτιος 2020\)](#)⁵ 8 στα 10 νοικοκυριά δεν μπορούν να αποταμιεύσουν, ενώ για 5 στα 10 νοικοκυριά το εισόδημα τους δεν επαρκεί για όλο τον μήνα.

2. Επιχειρήσεις που συνεχίζουν να λειτουργούν

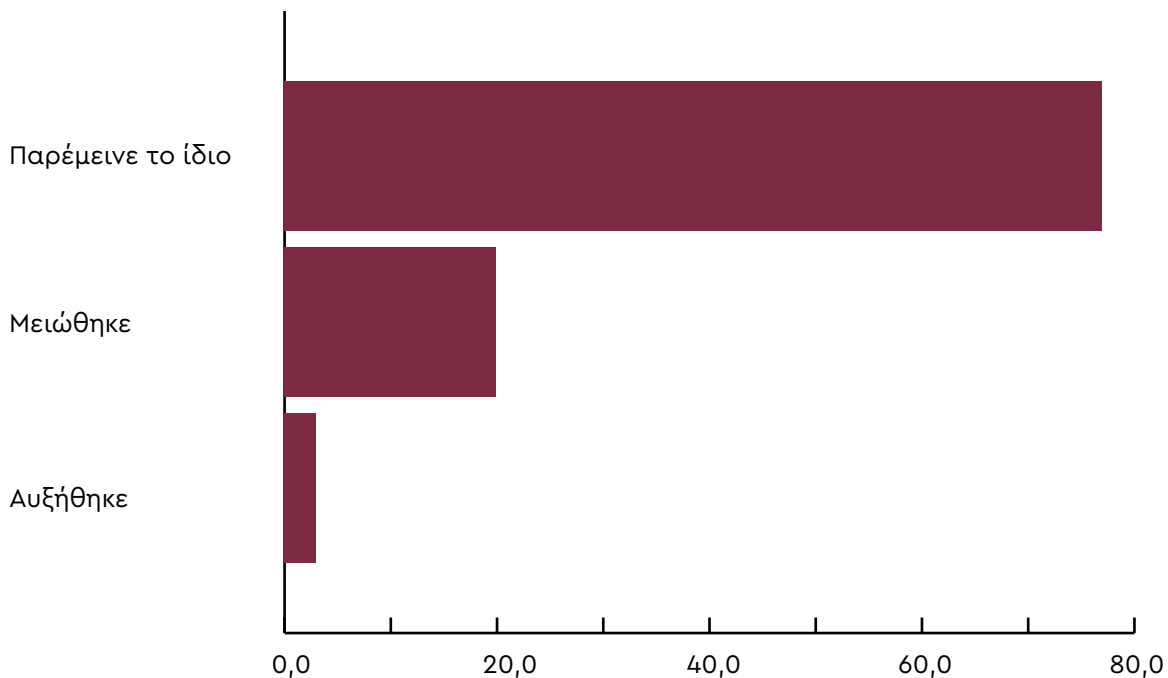
■ Μείωση προσωπικού – πάγωμα προσλήψεων

Το 19,9% των ερωτηθέντων επιχειρήσεων που συνεχίζουν να λειτουργούν και απασχολούν προσωπικό δήλωσαν ότι το προηγούμενο διάστημα προχώρησαν σε μείωση του αριθμού των εργαζομένων τους. Το 76,9% διατήρησε το προσωπικό του σταθερό, ενώ μόλις το 3,2% προχώρησε σε προσλήψεις (Γράφημα 3).

Γράφημα 3

Το προσωπικό σας κατά την διάρκεια των περιοριστικών μέτρων:

Βαση: Όσες επιχειρήσεις συνεχίζουν να λειτουργούν και απασχολούν προσωπικό

⁵ ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (2020), Ετήσια έρευνα για το Εισόδημα & τις Δαπάνες Νοικοκυριών 2019

Η δυσμενής αυτή κατάσταση αποτυπώνεται και στις ροές μισθωτής εργασίας για τον μήνα Μάρτιο του ΠΣ ΕΡΓΑΝΗ (Πίνακας 1). Το ισοζύγιο είναι αρνητικό κατά 41.000 θέσεις εργασίας που αντιστοιχεί, μόνο από τη μείωση της μισθωτής εργασίας, σε αύξηση της ανεργίας κατά περίπου 1%. Σημειώνεται ότι τα τελευταία χρόνια ο Μάρτιος ήταν ένας θετικός ως προς το ισοζύγιο μήνας και προσδιόριζε την εξέλιξη της μισθωτής εργασίας για το επόμενο διάστημα, καθώς αποτελούσε τον μήνα έναρξης των προσλήψεων των επιχειρήσεων που επωφελούνταν από τον τουρισμό.

Πίνακας 1

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΡΟΩΝ ΜΙΣΘΩΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 2019 & 2020

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΑΡΤΙΟΥ	ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΣΛΗΨΕΩΝ 2019	ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΣΛΗΨΕΩΝ 2020	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΟΧΩΡΗΣΕΩΝ 2019	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΟΧΩΡΗΣΕΩΝ 2020	ΙΣΟΖΥΓΙΟ 2019	ΙΣΟΖΥΓΙΟ 2020
1 έως 7 Μαρτίου	52.863	40.092	48.680	53367	4.183	-13.275
8 έως 14 Μαρτίου	42.445	28.911	36.918	40.233	5.527	-11.322
15 έως 21 Μαρτίου	43.978	14.393	33.939	33.038	10.039	-18.645
22 έως 31 Μαρτίου	62.871	19.606	39.247	18.267	23.624	1.339
ΣΥΝΟΛΟ	202.157	103.002	158.784	144.905	43.373	-41.903

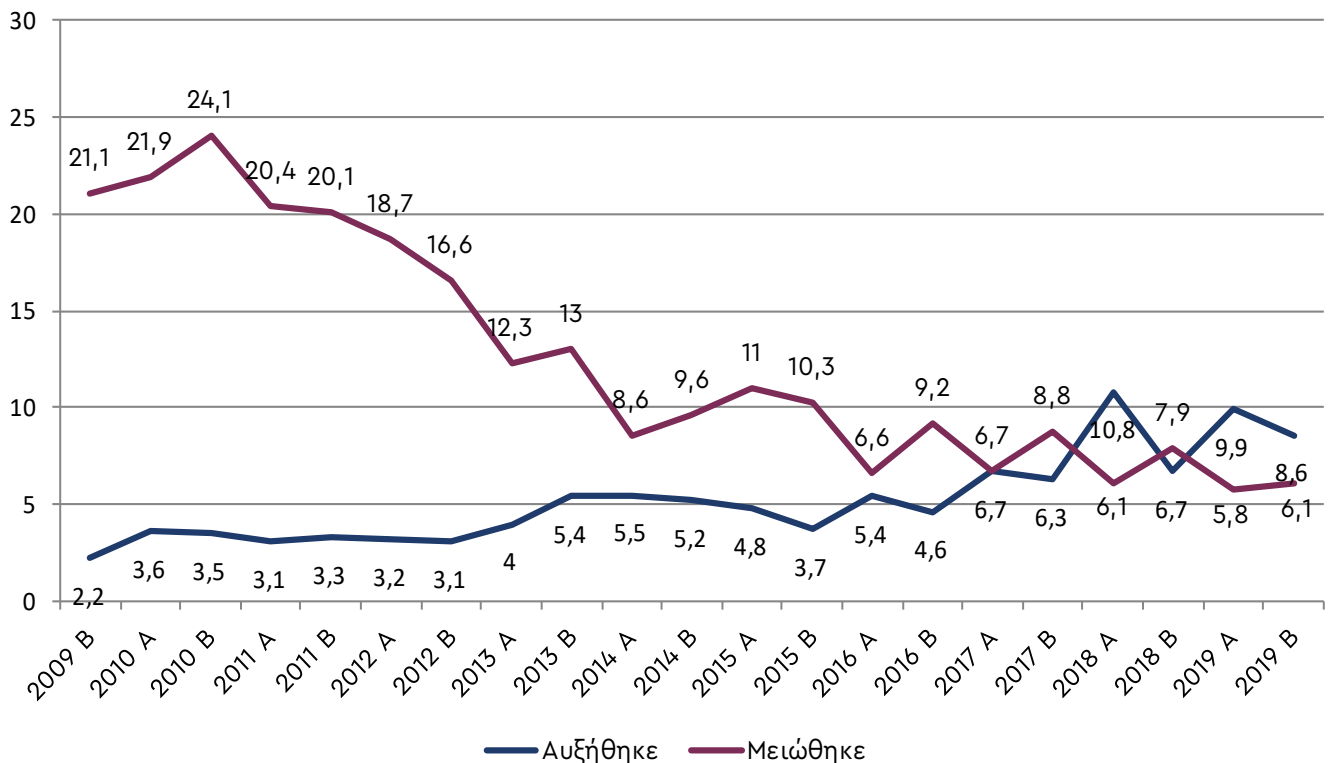
ΠΗΓΗ: Μηνιαία δελτία ΠΣ ΕΡΓΑΝΗ – Πίνακας: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Το χαρακτηριστικό στοιχείο που καταγράφεται τόσο στην έρευνα του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ όσο και στο δελτίο του ΠΣ ΕΡΓΑΝΗ για το Μάρτιο του 2020 είναι η συντριπτική μείωση των προσλήψεων κατά περίπου 100.000 σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2019. Εξετάζοντας τα στοιχεία των [ερευνών οικονομικού κλίματος του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ](#)⁶ (Γράφημα 4) για την απασχόληση στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις φαίνεται ότι αντίστοιχη συμπεριφορά (δηλαδή υψηλό ποσοστό απολύσεων με αναιμικό ποσοστό προσλήψεων) καταγραφόταν κατά την διάρκεια της πιο βαθιάς υφεσιακής περιόδου της δεκαετούς οικονομικής κρίσης, η οποία συνοδευόταν και από άλλα χαρακτηριστικά όπως η μειωμένη ζήτηση, η έλλειψη ρευστότητας, η υπερχρέωση και το μαζικό κλείσιμο επιχειρήσεων. Με άλλα λόγια στην παρούσα κρίση ήδη υποβόσκει μια εκρηκτική κατάσταση, η εκδήλωση της οποίας εξαρτάται από την συνάρτηση του χρόνου που θα διαρκέσει και των μέτρων που θα υιοθετηθούν για την άμβλυση των επιπτώσεων της.

⁶ ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, Εξαμηνιαίες έρευνες οικονομικού κλίματος στις μικρές επιχειρήσεις

Γράφημα 4

Το προσωπικό σας το προηγούμενο εξάμηνο:
Συγκριτικό γράφημα

Πηγή: Εξαμηνιαίες έρευνες οικονομικού κλίματος ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

■ Αύξηση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης

Το 7% των επιχειρήσεων που συνεχίζουν να λειτουργούν μετέτρεψαν συμβάσεις πλήρους απασχόλησης σε μερικής/εκ περιτροπής, ενώ μόλις το 1,4% ακολούθησε την αντίστροφη πορεία (Γράφημα 5). Το εύρημα αυτό αποτυπώνει ακόμα ένα αρνητικό στοιχείο που παρατηρείται το τελευταίο διάστημα στην αγορά εργασίας. Σημειώνεται ότι οι μετατροπές συμβάσεων από πλήρους σε μερικής/εκ περιτροπής απασχόληση διπλασιάστηκαν τον Μάρτιο του 2020 σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2019 όπως προκύπτει από τις μηνιαίες εκθέσεις του ΠΣ ΕΡΓΑΝΗ. Το 16,6% των επιχειρήσεων που συνεχίζουν να λειτουργούν έχουν υιοθετήσει το καθεστώς της τηλεργασίας σε μέρος του προσωπικού τους (Γράφημα 6). Από τα επιμέρους στοιχεία προκύπτει ότι κυρίως οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις (πάνω από 5 άτομα προσωπικό) (36,3%) και οι επιχειρήσεις στον κλάδο των υπηρεσιών (21,5%) είναι εκείνες που έχουν υιοθετήσει αυτή την μορφή απασχόλησης.

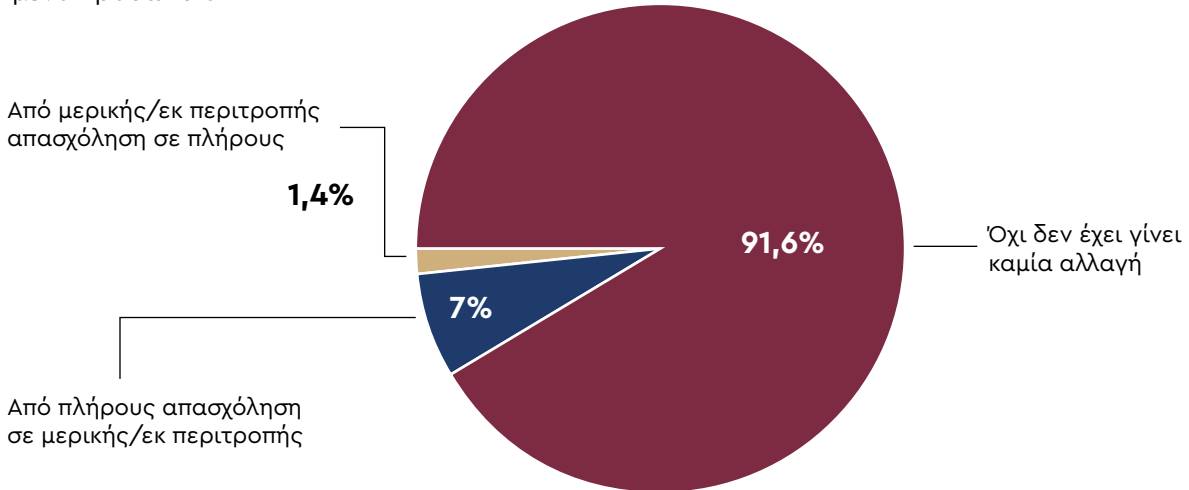
Στο σύνολο των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων το 13,3% έχει υιοθετήσει το τελευταίο διάστημα την τηλεργασία (Γράφημα 7). Από τα στοιχεία είναι εμφανές ότι οι επιχειρήσεις που συνεχίζουν να λειτουργούν είχαν μεγαλύτερη δυνατότητα αξιοποίησης αυτής της μορφής απασχόλησης που ήταν και η καταλληλότερη για το περιορισμό των μετακινήσεων.

Γράφημα 5

Έχετε μετατρέψει συμβάσεις

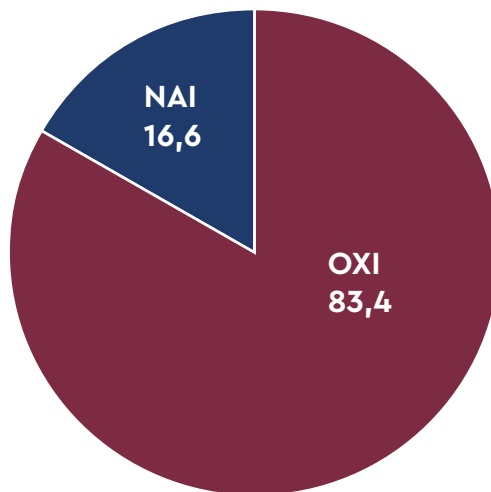
Βάση: Όσοι δηλώνουν ότι η επιχείρησή τους συνεχίζει να λειτουργεί κανονικά και απασχολούν αμειβόμενο προσωπικό

Γράφημα 6

Υπάρχει προσωπικό που εργάζεται με καθεστώς τηλεργασίας;

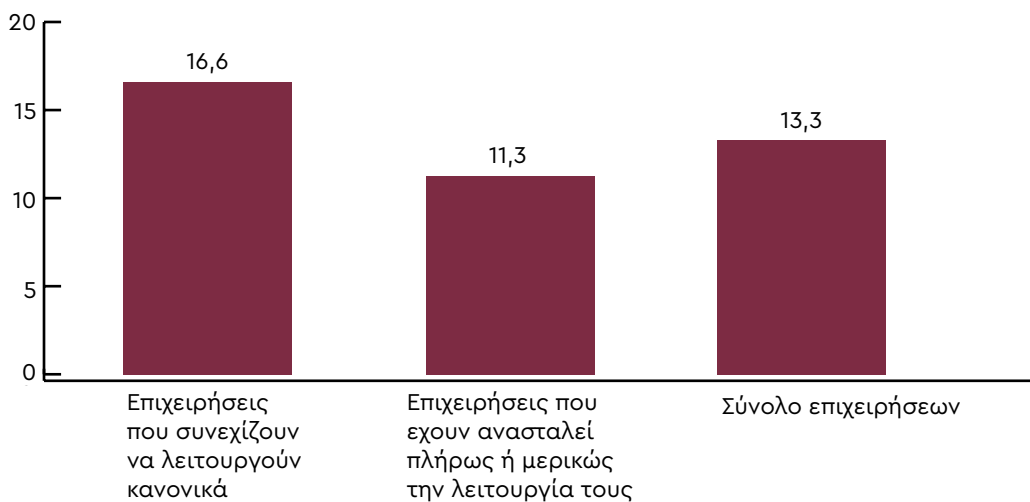
Βάση: Όσοι δηλώνουν ότι η επιχείρησή τους συνεχίζει να λειτουργεί κανονικά και απασχολούν αμειβόμενο προσωπικό

Γράφημα 7

Προσωπικό που εργάζεται με καθεστώς τηλεργασίας;

Βάση: Όσοι δηλώνουν ότι απασχολούν αμειβόμενο προσωπικό

Από την επιμέρους ανάλυση των στοιχείων του συνόλου των επιχειρήσεων φαίνεται ότι τουλάχιστον το 30% των εργαζομένων των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων εργάζεται με καθεστώς τηλεργασίας από το σπίτι. Το ποσοστό αυτό είναι αρκετά υψηλό και σηματοδοτεί μια εκτίναξη αυτής της μορφής απασχόλησης συγκρινόμενο με τα στοιχεία της Eurostat όπου για το έτος 2019 το ποσοστό των εργαζομένων στην Ελλάδα που εργάζονταν από το σπίτι ήταν μόλις 1,9%. Είναι προφανές πως η υιοθέτηση μιας πιο ευέλικτης νομοθεσίας σε συνδυασμό με την αναγκαιότητα που πρόέκυψε για τον περιορισμό των μετακινήσεων βοήθησε στην εκθετική αύξηση της τηλεργασίας. Όμως παραμένει ένα πεδίο που απαιτεί αρκετές ακόμα ενέργειες τόσο σε θεσμικό όσο και σε επιχειρησιακό πλαίσιο, ώστε να καταστεί λειτουργικό και αμοιβαία επωφελές για εργοδότες και εργαζόμενους.

Από την άλλη μεριά η συντριπτική πλειοψηφία των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων συνεχίζουν να ασκούν την δραστηριότητα τους με τον συνηθισμένο τρόπο εργασίας. Αυτό είναι αναμενόμενο καθώς μεγάλοι κλάδοι επιχειρήσεων όπως πχ το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, οι κατασκευές, η εστίαση και τα καταλύματα, δεν μπορούν να λειτουργήσουν υιοθετώντας την τηλεργασία. Επιπλέον λογιστικές, νομικές ή άλλες υποστηρικτικές υπηρεσίες παρέχονται στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις μέσω εξωτερικών συνεργατών και δεν συμπεριλαμβάνονται στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως μισθωτής εργασίας, ώστε να θεωρηθεί ότι μπορεί να αξιοποιηθεί εν μέρει. Ως εκ τούτου η χρήση της τηλεργασίας ως μια εναλλακτική μορφή συνέχισης της μισθωτής εργασίας στις συνθήκες που δημιουργεί η αντιμετώπιση της πανδημίας δεν αφορά την πλειοψηφία των επιχειρήσεων και των εργαζομένων. Κατ' επέκταση είναι αδόκιμο να λογίζεται ως ένας ευρέως αποτελεσματικός τρόπος απασχόλησης χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το μέγεθος της επιχείρησης και η δραστηριότητα της.

Συμπερασματικά η κατάσταση που έχει διαμορφωθεί στην αγορά εργασίας κατά το πρώτο στάδιο αντιμετώπισης της πανδημίας χαρακτηρίζεται από :

- Αναστολή σε συντριπτικό ποσοστό των συμβάσεων εργασίας των εργαζομένων στις επιχειρήσεις που ανέστειλαν εν όλω ή εν μέρει την λειτουργιά τους. Με βάση τα στοιχεία της έρευνας εκτιμάται ότι 4 στους 10 εργαζομένους των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων βρίσκονται σε αναστολή και έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα αποζημίωσης ειδικού σκοπού.
- Αναστολή προσλήψεων εργαζομένων των επιχειρήσεων που συνέχισαν την δραστηριότητα τους και παράλληλα σημαντική μείωση των θέσεων εργασίας.
- Ραγδαία αύξηση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης κυρίως από την εκθετική αύξηση της τηλεργασίας που ωστόσο δεν μπορεί να υιοθετηθεί ευρέως από τις πολύ μικρές επιχειρήσεις και σημαντικούς κλάδους της ελληνικής οικονομίας.

3. Εκτιμήσεις για την απασχόληση μετά την σταδιακή επανεκκίνηση της οικονομίας

Η σταδιακή επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας συμπεριλαμβάνει σημαντικούς περιορισμούς στον τρόπο άσκησης της δραστηριότητας των επιχειρήσεων σε ένα αβέβαιο και ρευστό περιβάλλον.

Οι επιχειρήσεις καλούνται να προσαρμοστούν μέσα σε ένα έκτακτο αλλά σε κάθε περίπτωση

νέο ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας και σε μια αγορά που η υγειονομική κρίση έχει ήδη αφήσει το αποτύπωμα της με την εκτεταμένη μείωση εισοδημάτων, τα προβλήματα ρευστότητας και τη μεταφορά υποχρεώσεων για το μέλλον.

Με βάση αυτά η επόμενη μέρα για την απασχόληση στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις φαίνεται πως θα συνεχίσει να διατηρεί τα χαρακτηριστικά που έχουν ήδη διαμορφωθεί.

Η άρση της αναστολής των συμβάσεων εργασίας θα γίνει σταδιακά, ενώ οι ευέλικτες μορφές απασχόλησης πιθανότατα θα συνεχίσουν να διατηρούν ένα υψηλό ποσοστό.

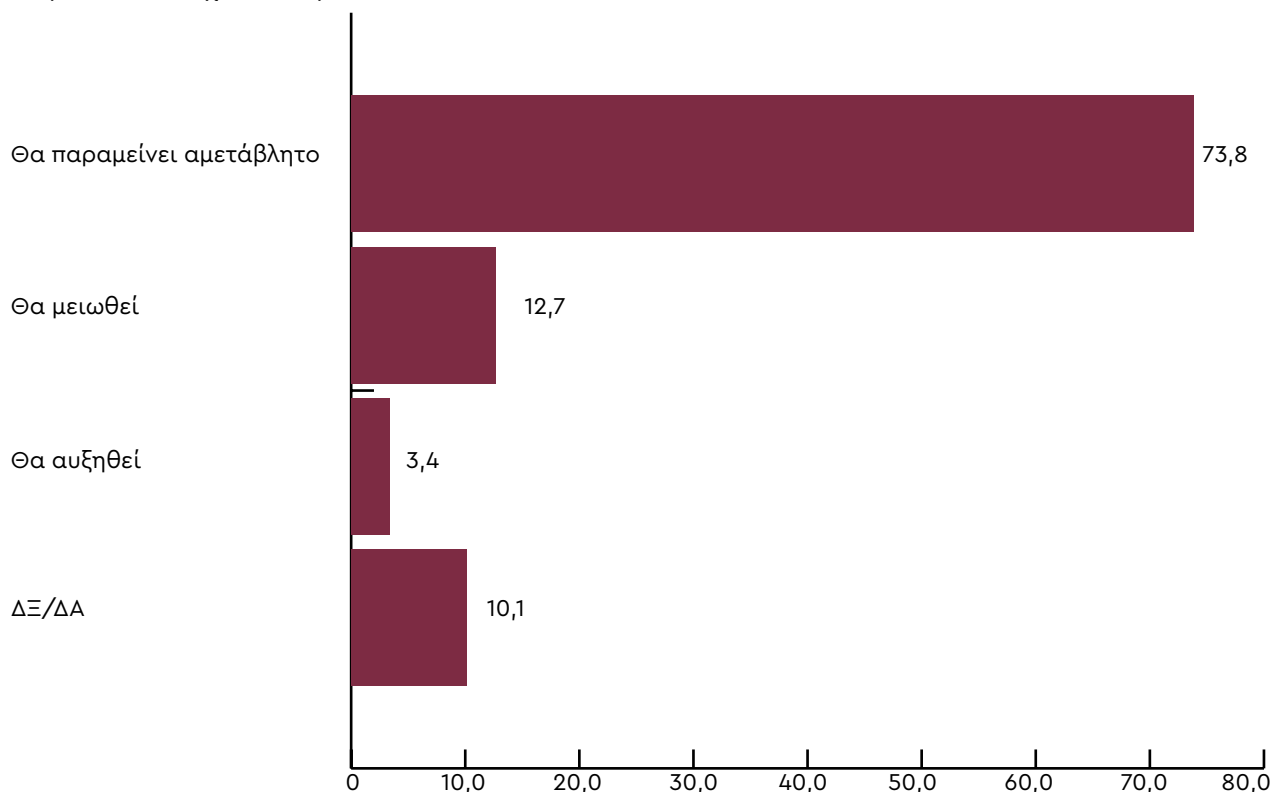
Όσον αφορά στις θέσεις εργασίας 1 στις 8 (12,7%) επιχειρήσεις δηλώνει πως θα προχωρήσει σε μείωση προσωπικού, ενώ μόλις το 3,4% δηλώνει πως θα το αυξήσει (Γράφημα 8). Από τα επιμέρους στοιχεία φαίνεται ότι οι επιχειρήσεις που έχουν αναστείλει μερικώς ή πλήρως τη λειτουργία τους αποτελούν το 79% των επιχειρήσεων που δηλώνουν ότι θα μειώσουν προσωπικό μετά την άρση των περιοριστικών μέτρων και είναι και εκείνες που με βάση τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται στην πιο επισφαλή θέση όσον αφορά την βιωσιμότητα τους.

Με βάση αυτά εκτιμάται ότι το επόμενο διάστημα κινδυνεύουν να χαθούν 150.000 θέσεις μισθωτής εργασίας. Εάν συνυπολογίσουμε και το εύρημα ότι 1 στις 7 επιχειρήσεις δηλώνουν πως ενδέχεται να διακόψουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα, τότε ο κίνδυνος απώλειας των συνολικών θέσεων απασχόλησης (αυτοαπασχολούμενοι, εργοδότες και εργαζόμενοι) εκτιμάται στις 250.000.

Γράφημα 8

Μετά την άρση των περιοριστικών μέτρων το προσωπικό σας:

Βάση: Όσοι απασχολούν προσωπικό

Μια επιπλέον αρνητική διάσταση είναι ο περιορισμός της δημιουργίας θέσεων εργασίας. Όπως φαίνεται στο Γράφημα 8 μόλις το 3,4% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι θα προχωρήσουν σε προσλήψεις προσωπικού. Το στοιχείο αυτό που ακολουθεί την συμπεριφορά που εκδηλώθηκε το προηγούμενο διάστημα δημιουργεί υπαρκτό κίνδυνο περαιτέρω αύξησης της ανεργίας εάν αναλογιστούμε ότι το χρονικό διάστημα που διανύουμε είναι τα τελευταία χρόνια το καλύτερο για την απασχόληση. Κατά μέσο όρο το διάστημα Μαρτίου - Αυγούστου δημιουργούνται επιπλέον 270.000 θέσεις εργασίας κυρίως λόγω του τουρισμού.

Το ενδεχόμενο εκτίναξης της ανεργίας σε ποσοστά αντίστοιχα με εκείνα που είχαν καταγραφεί κατά την πιο βαθιά περίοδο της πρόσφατης οικονομικής κρίσης και μάλιστα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα φαίνεται πως αποτελεί μια σοβαρή πιθανότητα.

Συμπερασματικά η κατάσταση που διαμορφώνεται περιλαμβάνει:

- μείωση των εισοδημάτων με την διατήρηση ενός σημαντικού μέρους των συμβάσεων εργασίας σε αναστολή, άρα και στην διατήρηση των μισθών στο κατώτατο όριο ή/και με την μετατροπή συμβάσεων πλήρους απασχόλησης σε μερικής/εκ περιτροπής
- διεύρυνση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης
- εκτίναξη της ανεργίας τόσο από την ενδεχόμενη αύξηση των απολύσεων όσο και κυρίως από τον περιορισμό των προσλήψεων.

Δημιουργούνται, δηλαδή, προϋποθέσεις για εκτεταμένη φτωχοποίηση του εργατικού δυναμικού της χώρας και διεύρυνσης των ανισοτήτων. Η εξέλιξη αυτή θα λάβει σοβαρές διαστάσεις με ανυπολόγιστες συνέπειες εάν δεν υιοθετηθούν πολιτικές που από την μια μεριά θα περιορίσουν το "ψηφιακό χάσμα" μεταξύ των επιχειρήσεων και από την άλλη θα κατανείμουν δίκαια τα βάρη για την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης.

Με βάση τα παραπάνω, για την διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και ειρήνης και των προϋποθέσεων αποτελεσματικής διαχείρισης της πανδημίας, είναι ανάγκη να υιοθετηθούν πολιτικές που να είναι προσανατολισμένες στη αντιμετώπιση της αδυναμίας των επιχειρήσεων τόσο να διατηρήσουν όσο και να δημιουργήσουν θέσεις εργασίας .

Ως εκ τούτου - εκτός από την διεύρυνση των μέτρων ενίσχυσης ρευστότητας των επιχειρήσεων και κάλυψης της απώλειας των εισοδημάτων - πρέπει να διερευνηθεί μια συμπληρωματική δέσμη μέτρων με στόχο την ανάσχεση των δυσμενέστερων επιπτώσεων από την υγειονομική κρίση. Σε αυτό το πλαίσιο απαιτείται η υλοποίηση πολιτικών όπου το Κράτος θα διαδραματίσει τον ρόλο του εργοδότη ύστατης καταφυγής, ώστε να αναπληρωθούν, στο μέτρο που είναι δυνατό, οριζόντιες επιδοματικές πολιτικές και να διατηρηθεί ενεργό το αναξιοποίητο εργατικό δυναμικό της χώρας.

Η έρευνα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Παρεμβάσεις της ΓΣΕΒΕΕ για τη συστηματική παρακολούθηση και πρόγνωση αλλαγών του παραγωγικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων» με κωδικό ΟΠΣ 5003864. Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία 2014-2020»

